

**Wyrok z dnia 21 sierpnia 1996 r.
II URN 58/95**

Ponownie rozpoznanie wniosku o emeryturę górniczą, dokonane na mocy art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r., o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385) nie narusza powagi rzeczy osądzonej prawomocnego orzeczenia sądowego, wydanego przed wejściem w życie tej ustawy.

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 21 sierpnia 1996 r. sprawy z wniosku Czesława F. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w Ch. o wysokość świadczenia emerytalnego, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 27 lutego 1995 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ch. z dnia 5 grudnia 1994 r. [...] i sprawę przekazał temuż Oddziałowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawca Czesław F., urodzony 6 kwietnia 1933 r., zwrócił się w dniu 17 listopada 1994 r. do organu rentowego o przeliczenie według nowego wskaźnika okresów pracy wykonywanej pod ziemią w Przedsiębiorstwie Montażu Urządzeń Elektrycznych PW w K.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ch., decyzją z dnia 5 grudnia 1994 r. odmówił wnioskodawcy zastosowania korzystniejszego przelicznika w oparciu o art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385) ponieważ, zdaniem organu rentowego, ubezpieczony nie udowodnił co najmniej 5 lat pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pod ziemią, a tylko 1 rok 11 miesięcy i 12 dni.

W odwołaniu wnioskodawca domagał się "zmiany decyzji i przyznania emerytury górniczej z zastosowaniem przelicznika 1,4 za okres od 1 września 1948 r. do 26 grudnia 1990 r. z wyłączeniem lat: 1958, 1959, 1963, 1965, 1969, 1974, w których nie pracował pod ziemią".

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy podtrzymał stanowisko zajęte w zaskarżonej decyzji, że wnioskodawca nie udowodnił minimum 5 lat pracy górniczej wykonywanej stale i w pełnym wymiarze pod ziemią oraz wnosił o oddalenie odwołania w zakresie podwyższenia wskaźnika. Natomiast w części dotyczącej przyznania prawa do górniczej emerytury wnosił o odrzucenie odwołania, ponieważ to roszczenie zostało już rozstrzygnięte prawomocnym wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 czerwca 1993 r., [...] który nosi cechy powagi rzeczy osądzonej.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 27 lutego 1995 r.:

- 1) odrzucił odwołanie w części dotyczącej przyznania prawa do górniczej emerytury,
- 2) oddalił odwołanie odnośnie korzystniejszego przelicznika.

W uzasadnieniu tego wyroku, sporządzonym na żądanie Sądu Najwyższego na podstawie przepisu art. 419 § 3 KPC, Sąd orzekający wskazał, że: " W sprawie górniczej emerytury organ emerytalny wydał decyzję odmowną dnia 13 lutego 1992 r., a odwołanie od tej decyzji zostało prawomocnie oddalone przez tut. Sąd [...] wyrokiem z dnia 24 czerwca 1993 r. Ubezpieczony nie złożył nowego wniosku o emeryturę górniczą, organ emerytalny nie wydawał kolejnej decyzji w przedmiocie emerytury górniczej. Odwołanie ubezpieczonego zawierające wniosek o prawo do emerytury górniczej jest odwołaniem od nie istniejącej decyzji. Sprawa emerytury górniczej, wobec braku nowych dowodów, nowego wniosku i kolejnej decyzji została prawomocnie zakończona. Odwołanie ubezpieczonego w tej części należało odrzucić na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 KPC". Sąd podkreślił również, że zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385) pozostały - w zasadzie - w mocy przepisy dotyczące warunków przyznania górniczej emerytury, określone w art. 9 ust. 1 pkt 1 i 3 oraz art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz. U. Nr 5, poz. 32 ze zm.).

Uzasadniając natomiast oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego z dnia 5 grudnia 1994 r., zawierającej odmowę "przeliczenia świadczenia z zastosowaniem korzystniejszego przelicznika..." Sąd Wojewódzki wskazał, że: "Postępowanie przed organem rentowym odbywa się w oparciu o rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. z 1983 r., Nr 10, poz. 49 ze zm.), stanowiącego, iż postępowanie w sprawie świadczeń emerytalnych i rentowych wszczyna się na podstawie wniosku, do którego powinny być dołączone odpowiednie dokumenty stwierdzające okoliczności uzasadniające przyznanie świadczeń, również ich wysokość. W chwili zgłoszenia wniosku organ rentowy nie dysponował dokumentami dającymi podstawę do zmiany przelicznika. Jak wyżej ustalono, były i są w aktach emerytalnych zaświadczenia o okresie zatrudnienia, przyczynie rozwiązania umowy, pracy w szczególnych warunkach i wykaz zjazdów za okres od 1956 r. do 1961 r. poświadczający pracę stale pod ziemią przez 23 miesiące, wyjaśnienia dotyczące zaliczenia pracy ubezpieczonego do pracy górniczej, zatwierdzenie O.U.G. Akta emerytalne (t. I i II) nie zawierają jakiegokolwiek wzmianki o wykonaniu zjazdów przez ponad 23 miesiące. Treść decyzji wydanej przez organ rentowy dnia 5 grudnia 1994 r. w oparciu o dokumenty zawarte w aktach posiadanych przez ZUS jest prawidłowa, zgodna ze stanem faktycznym wynikającym z tych akt. Sąd nie uwzględnił odwołania ubezpieczonego od decyzji z dnia 5 grudnia 1994 r., gdyż nie stwierdził jakichkolwiek naruszeń prawa, w wyniku których doszło do wydania decyzji odmownej. Na dzień jej wydania, na podstawie akt emerytalnych, decyzja jest prawidłowa. Ubezpieczony otrzymuje emeryturę pod symbolem "EW". Faktycznie wykonywał też pracę górniczą z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 1 grudnia 1983 r. o z.e.g. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 30

czerwca 1994 r. Ustawa ta do emerytury m.in. "EW" przewiduje możliwość zastosowania przeliczników 1,5 i 1,8 pod warunkiem wykonywania pracy z art. 10 ust. 1 lub art. 6 ust. 1 co najmniej przez 5 lat (art. 2 powołanej ustawy z 30 czerwca 1994 r.). Należy więc wykazać zatrudnienie przez co najmniej 5 lat w warunkach z art. 10 ust. 1 lub art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g. dla uzyskania przeliczników 1,5 lub 1,8. Przelicznik 1,4, o którym pisze ubezpieczony w odwołaniu, z art. 10a ust. 1 pkt 3 wg brzmienia nadanego ustawą z dnia 30 czerwca 1994 r. stosuje się do wyliczenia wysokości górniczych rent i emerytur pod symbolem "Kge", której ubezpieczony nie posiada. Rzeczą ubezpieczonego jest wykazać organowi emerytalnemu, że spełnia warunki niezbędne do zastosowania przeliczników 1,5 lub 1,8 przez przedstawienie dokumentu zjazdów za cały okres pracy w PMUE PW".

Rewizję nadzwyczajną od tego wyroku złożył Minister Sprawiedliwości, który zarzucając, że wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności art. 3 § 2 KPC oraz art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385), a nadto z naruszeniem interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wnosił o jego uchylenie w części oddalającej odwołanie wnioskodawcy i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach do ponownego rozpoznania. Pismem z dnia 6 marca 1996 r. Minister Sprawiedliwości rozszerzył rewizję nadzwyczajną poprzez objęcie jej zakresem również pkt 1 zaskarżonego wyroku, odrzucającego odwołanie w części zawierającej żądanie przyznania górniczej emerytury zarzucając, że została naruszona również ustawa z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, która uchylając art. 6 ust. 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) wprowadziła nowe zasady obliczania stażu pracy przy wymiarze górniczej emerytury.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wydając zaskarżony wyrok Sąd orzekający w jego uzasadnieniu powołał się między innymi na rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (a nie - jak błędnie napisano - z dnia 27 lutego) w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. Nr 10, poz. 49 ze zm.), zwane dalej rozporządzeniem, przytaczając treść wynikającą z przepisu § 4, pomógł jednakże treść innych przepisów, istotnych w niniejszej sprawie. Podzielając stanowisko Sądu Wojewódzkiego, że wnioskodawca nie zgłosił nowego wniosku o przyznanie górniczej emerytury, ani też nie dołączył nowych dowodów, Sąd Najwyższy zauważył, że w myśl przepisu § 3 powołanego rozporządzenia, organy rentowe są obowiązane do informowania o warunkach i dowodach wymaganych do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych oraz do udzielania pomocy przy ubieganiu się o te świadczenia. Przepis § 33 ust. 2 tegoż rozporządzenia zezwala organowi rentowemu na prowadzenie dodatkowego postępowania wyjaśniającego. Skoro więc wniosek z dnia 15 listopada 1994 r. "o przeliczenie w/g nowego wskaźnika okresu pracy ..." budził wątpliwości co do jego rzeczywistej treści, obowiązkiem organu rentowego było wezwanie wnioskodawcy do sprecyzowania żądania i przeprowadzenie postępowania

wyjaśniającego. Również Sąd, rozpatrujący odwołanie wnioskodawcy, był nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany do przeprowadzenia - na podstawie art. 467, 468 KPC - wstępnego badania sprawy i postępowania wyjaśniającego. Przepisy te, zgodnie z art. 459 KPC stosuje się bowiem również do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Słusznie podniesiono w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej, że w aktach sprawy Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach [...], zakończonej prawomocnym wyrokiem z dnia 24 czerwca 1993 r. oddalającym odwołanie od decyzji odmawiającej wnioskodawcy przyznania górniczej emerytury, znajduje się wykaz dniówek przepracowanych przez wnioskodawcę pod ziemią w latach 1957-1990, wskazujący, że ilość miesięcy przepracowanych przez wnioskodawcę pod ziemią znacznie przekracza 5 lat. W protokole rozprawy z dnia 24 czerwca 1993 r. Sąd ten stwierdził, że wnioskodawcy na podstawie tego wykazu można zaliczyć 19 lat i 5 miesięcy pracy górniczej. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku natomiast Sąd orzekający ustalił, że wnioskodawca wykazał jedynie 23 miesiące pracy pod ziemią nie wyjaśniając, dlaczego pominął zarówno ten wykaz dniówek pracy dołowej wnioskodawcy, jak i stwierdzenie Sądu zawarte w protokole z dnia 24 czerwca 1993 r., chociaż przeprowadził dowód z powołanych akt [...] i odwołał się do nich w swoim uzasadnieniu. Ta rozbieżność pomiędzy zebraniem materiałem dowodowym, a ustaleniami i wnioskami Sądu stanowi rażące naruszenie art. 233 § 1 KPC, uzasadniające uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy podziela również pogląd zawarty w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej, że ustawa z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385), zwana dalej ustawą o zmianie z.e.g., przepisem art. 1 pkt 4 nadała kolejne, nowe brzmienie przepisowi art. 10 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz. U. Nr 5, poz. 32 ze zm.), zwanej dalej ustawą o z.e.g., a mianowicie: w ust. 1 tego przepisu stanowi, że prawo do górniczej emerytury, bez względu na wiek i zajmowane stanowisko, przysługuje górnikom, którzy pracę górniczą wykonywali pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres wynoszący co najmniej 25 lat. Przepis ten obejmuje górników wymienionych w art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o z.e.g., tj. zatrudnionych jak wnioskodawca, pod ziemią w przedsiębiorstwach wymienionych w tym punkcie.

Wnioskodawca w całym okresie pracy zatrudniony był na stanowisku elektryka, posiadał zatwierdzenie Okręgowego Urzędu Górniczego w K. z dnia 22 sierpnia 1961 r. na stanowisko brygadzysty - elektryka z odpowiedzialnością dozorczy urządzeń elektrycznych. Wykonując pracę na tym stanowisku, wykonywał pracę górniczą, jaka została wymieniona w wykazie D pkt 5 załącznika Nr 2 do zarządzenia Nr 9 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia stanowisk kierownictwa ruchu i dozoru ruchu pod ziemią, w kopalniach siarki i kopalniach węgla brunatnego, na których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą. Tych okoliczności Sąd Wojewódzki również nie wziął pod uwagę stwierdzając w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że decyzja organu rentowego jest zgodna ze stanem faktycznym wynikającym z akt rentowych, a przy jej wydaniu nie doszło do jakichkolwiek naruszeń prawa.

Sąd Najwyższy, w składzie orzekającym, nie podziela tego stanowiska ponieważ

- jak wyżej wskazano - w aktach rentowych brak jest pełnego materiału dowodowego dotyczącego ilości miesięcy przepracowanych przez wnioskodawcę pod ziemią (część tego materiału znajduje się w ww. aktach Sądu) a ponadto, nastąpiła zmiana stanu prawnego poprzez rozszerzenie, ustawą o zmianie ustawy o z.e.g., kręgu osób uprawnionych do świadczeń z tego zaopatrzenia.

W myśl przepisu art. 3 pkt 2 ustawy o zmianie ustawy o z.e.g. jej przepisy stosuje się do wniosków zgłoszonych przez osoby, które nie spełniały warunków wymaganych do uzyskania prawa do emerytury lub renty na podstawie przepisów dotychczasowych, jeżeli osoby te odpowiadają warunkom do uzyskania świadczeń, wprowadzonym tą ustawą. Przepis ten, z woli ustawodawcy, pozwala więc na ponowne rozpoznanie wniosków o przyznanie świadczeń emerytalno-rentowych przysługujących górnikom, którym uprzednio odmówiono prawa do takich świadczeń, w niczym nie naruszając instytucji powagi rzeczy osądzonej prawomocnych wyroków sądowych. W rozpatrywanej sprawie wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 24 czerwca 1993 r., w sprawie [...] jest wyrokiem prawomocnym, posiadającym - z mocy art. 366 KPC - powagę rzeczy osądzonej. Przymiot ten, zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 KPC, stanowi wówczas podstawę odrzucenia odwołania od decyzji organu rentowego, gdy sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami została prawomocnie osądzona. Tożsamość roszczenia istnieje natomiast wówczas, gdy identyczny jest nie tylko przedmiot sporu, ale i jego podstawa. Stwierdzenie tożsamości roszczenia może więc nastąpić, gdy istnieje tożsamość podstawy faktycznej i prawnej, czyli normy prawnej stanowiącej podstawę roszczenia. Wobec zmiany stanu prawnego brak było podstaw do zastosowania art. 199 § 1 pkt 2 KPC i odrzucenia odwołania wnioskodawcy w przedmiocie przyznania prawa do górniczej emerytury. Postanowienie tej treści, zawarte w zaskarżonym wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach, również zostało więc wydane z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności art. art. 199 § 1 pkt 2 i 366 KPC co uzasadnia uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej wraz z wnioskiem z dnia 6 marca 1996 r. o rozszerzenie jej zakresu.

Uchylając zaskarżony wyrok w całości Sad Najwyższy uznał, że ze względów ekonomii procesowej celowe jest uchylenie także decyzji organu rentowego dnia 5 grudnia 1994 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temuż organowi.

Rozpoznając sprawę ponownie organ rentowy zgromadzi pełną dokumentację dotyczącą charakteru zatrudnienia wnioskodawcy w Przedsiębiorstwie Montażu Urządzeń Elektrycznych Przemysłu Węglowego w K., z uwzględnieniem w szczególności wykazu przesłanego Sądowi Wojewódzkiemu do sprawy [...] oraz zatwierdzenia Okręgowego Urzędu Górniczego w K. W razie potrzeby lub wątpliwości należy wyjaśnić, przez jaki okres to zatwierdzenie zachowało swą ważność, czy były również zatwierdzenia późniejsze. Organ rentowy weźmie też pod uwagę, że za pracę wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracy uznaje się pracę wykonywaną do 31 grudnia 1980 r. przez 25 dni, zaś od 1 stycznia 1981 r. przez 22 dni w miesiącu, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981 r. w sprawie szczególnych przywilejów dla pracowników górnictwa - Karta górnika (Dz. U. z 1982 r., Nr 2, poz. 13 ze zm.). Słusznie podkreślono w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej, że wprowadzenie systemu czterobrygadowego spowodowało jednakże, iż pracownicy zatrudnieni stale i w pełnym wymiarze pod ziemią, nie wykonywali jej przez określony

wyżej czas z uwagi na rotację, nadto w niektórych miesiącach zgodnie z kalendarzem przypadało mniej niż 25 lub 22 dni roboczych, co w konsekwencji oprócz wykazywanych dni usprawiedliwionej nieobecności w pracy mogłoby spowodować zwiększenie okresu, od którego - na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o z.e.g. - zależy prawo wnioskodawcy do górniczej emerytury lub mogło mieć wpływ na wysokość pobieranego świadczenia. Dopiero, po dokładnym ustaleniu stanu faktycznego organ rentowy oceni, czy wnioskodawca spełnia warunki do przyznania górniczej emerytury, względnie zwiększenia świadczenia pobieranego na podstawie przepisów obowiązującej aktualnie ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o z.e.g. oraz załącznika Nr 2 do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 23 grudnia 1994 r. (Nr 9) i wyda stosowną decyzję.

Sąd Najwyższy podziela też zarzut wyrażony w rewizji nadzwyczajnej, że zaskarżony wyrok został wydany nie tylko z rażącym naruszeniem wyżej wskazanych przepisów, ale również z naruszeniem interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że ewentualne pozbawienie obywatela prawa do przysługującego mu świadczenia emerytalno-rentowego lub przyznanie go w nieprawidłowej wysokości jest sprzeczne zarówno z konstytucyjną zasadą państwa prawnego, jak również z zasadą zaufania do organów Państwa, a w niniejszej sprawie rozstrzygnięcie podważa zaufanie do organów wymiaru sprawiedliwości.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy z mocy powołanych przepisów oraz art. 421 § 2, 422 § 2 w związku z art. 477^{14a} KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

=====